

Степан Віднянський,

доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу історії міжнародних
відносин і зовнішньої політики України
Інституту історії України НАН України

РОЛЬ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ (НА ПРИКЛАДІ УЖНУ)

У статті розглядаються проблеми зміцнення європейської ідентичності українців як необхідної умови успішної реалізації європейського вибору й євроінтеграційного курсу України. Наголошується, що вирішити цю долену проблему цивілізаційного вибору України можливо лише тоді, коли буде консолідовано українське суспільство, а це залежить насамперед від цілеспрямованих дій влади та науки, зокрема історичної. Адже одним із головних складників будь-якої колективної ідентичності є інтерпретація національної історії, а для України – наукова інтерпретація вітчизняної історії ще й у широкому європейському, всесвітньоісторичному контексті, що сприятиме обґрунтуванню європейського вибору України і формуванню європейської ідентичності українців, необхідної для його реалізації. Зазначається, що, з урахуванням історичного розвитку українського народу в самому центрі Європи, саме європейські студії стають важливим засобом вивчення й популяризації серед українського суспільства не лише нашої спільної європейської історії, але й європейського напрямку розвитку України й подолання системної кризи цивілізаційної самоідентифікації українського суспільства. У зв'язку з цим у статті розглядається внесок вітчизняних істориків, зокрема Інституту історії України НАН України та провідних університетів країни, у розвиток європейських студій. При цьому особливу увагу приділено здобуткам науковців Ужгородського національного університету, який по праву є флагманом в Україні щодо розвитку міжнародних культурно-освітніх і наукових зв'язків і співпрацює зі 125 закордонними партнерами, переважно європейських держав, з якими вдосконалює й поглиблює нові сучасні напрями і форми взаємодії.

Ключові слова: Україна, Європа, ідентичність українців, історична наука, європейські студії, Ужгородський національний університет.

The paper considers the problems of strengthening the European identity of Ukrainians as a prerequisite for the successful implementation of the European choice and the European integration course of Ukraine. The author stresses that this fateful problem of Ukraine's civilizational choice can be solved only when Ukrainian society is consolidated. This depends primarily on purposeful action by the authorities and science, in particular historical scholarship. One of the main components of any collective identity is the interpretation of national history. For Ukraine, a scientific interpretation of national history in a broader European, world-historical context is particularly important. This will contribute to the justification of Ukraine's European choice and the formation of a European identity of Ukrainians necessary for its realisation. The author notes that considering the historical development of the Ukrainian people in the heart of Europe it is European studies that become an important way to study and promote among Ukrainian society not only our common European history, but also the European direction of Ukraine's development and overcoming the systemic crisis of civilizational self-identification of Ukrainian society. In this regard, the paper examines the contribution of national historians, in particular of the Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine and the country's leading universities, to the development of European studies. The author pays special attention to the achievements, problems and prospects for the study of the history of foreign European countries and their relations both in the past and at the present stage by scholars of the Uzhhorod National University that is rightly the flagship in Ukraine for the development of international cultural and educational relations. The university cooperates with 125 foreign partners, mainly from European countries, with whom it improves and deepens new modern directions and forms of interaction.

Keywords: *Ukraine, Europe, identity of Ukrainians, historical scholarship, European studies, Uzhhorod National University.*

Успіх європейської інтеграції України, реалізації закріпленого в Конституції України її європейського вибору як магістрального шляху розв'язання внутрішніх і зовнішньополітичних, економічних і соціокультурних проблем навряд чи можливі без зміцнення європейської ідентичності українців, усіх громадян України – і на Заході, і на Сході, і на Півдні, і на Півночі, усвідомлення ними належності до європейської цивілізації. Звичайно, європейська ідентичність громадян можлива лише в справжній європейській державі, демократичній, правовій, безпечній, успішній та заможній. Але не менш важливим є і самоусвідомлення громадян, формування якого залежить не лише від політично-правової системи, соціально-економічного становища, добробуту та способу життя, колективної історичної пам'яті, міжнародного оточення та становища тощо. Це дуже складне, багатовекторне завдання, адже не є таємницею, що, як свідчать реальна ситуація й численні соціологічні опитування, громадяни України по-різному сприймають і ставляться до європейських цінностей і Європи загалом, до ЄС та НАТО, до

євроінтеграційного курсу України, підтвердженням чого є і драматичні події на Сході України впродовж 2014-2022 рр.

На цьому, зокрема, наголошувалося в Національній доповіді «Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі», яка була представлена в березні 2016 р. на засіданні Президії НАН України директоркою Інституту демографії та соціальних досліджень академіком Е.М. Лібановою. В цьому дослідженні Галичина й Волинь були позначені як регіони з домінуванням української мови та української чи європейської культурних ідентичностей. Центральна й Північна Україна, і меншою мірою Закарпаття та Буковина, були віднесені до регіонів, де переважає українська мова та українсько-європейська культурна ідентичність. Південний Схід був позначений як регіон, де переважає російська мова та слов'янська чи російська культурна ідентичність. Донбас та Крим віднесені до регіонів, у яких російська мова та російсько-слов'янська ідентичність домінує [1]. Отже, в Україні, на жаль, ще не вирішено проблему подолання системної кризи цивілізаційної самоідентифікації населення.

У сучасному українському контексті питання підтвердження власної європейської ідентичності безпосередньо пов'язані з проблемами реалізації європейського напрямку зовнішньої політики України, зокрема її інтеграції до Європейського Союзу і НАТО, з якими Україна має сьогодні спільний кордон протяжністю в 1400 км. А соціологічне дослідження, проведене у серпні 2021 р. авторитетною групою «Рейтинг», хоча і свідчить про стабільну підтримку українцями членства України в ЄС і НАТО, але, якщо 64% українців висловилися за вступ України до ЄС, а 54% - за вступ у НАТО, то понад 30% опитаних (переважно мешканців Сходу та Півдня України) залишалися противниками цього, а 35% виступають за рівновіддаленість від Заходу та Росії. Цікаво, що за результатами цього ж опитування лише 26% громадян України ідентифікують себе європейцями, а 21% - «радянською людиною» [2]. Щоправда, після підступної військової агресії РФ проти України і на тлі російсько-української війни ці показники змінилися: підтримка вступу України до Європейського Союзу та НАТО стала найвищою за всю історію опитувань: 1 березня 2022 р. 86% респондентів висловилися за приєднання України до ЄС, 76% - за вступ до НАТО [3]. Однак, незважаючи на європейську орієнтацію переважної більшості громадян України, у пересічних українців і сьогодні немає однозначної відповіді на запитання: Україна – це Європа чи Євразія, ми європейська держава чи пострадянська країна?

Отже, формування й зміцнення європейської ідентичності українців у контексті реалізації євроінтеграційного стратегічного курсу нашої держави залишається важливою проблемою й актуальним завданням новітнього українського державотворення. А вирішити цю доленосу проблему цивілізаційного вибору України можливо лише тоді, коли буде консолідовано суспільство. Без цього в нас нічого не вийде. Тому перший крок ми маємо зробити на об'єднання нашого

суспільства. А от як це зробити – це завдання влади, а також науки, зокрема історичної. На це, зокрема, спрямований Указ Президента України від 14 лютого 2022 р. «Про невідкладні заходи щодо консолідації українського суспільства», яким 16 лютого 2022 р. (день ймовірного вторгнення Росії в Україну за даними розвідки США) оголошено Днем єднання [4].

У зв'язку з цим, і в контексті проблематики нашої конференції слід зазначити, що одним із головних складників будь-якої колективної ідентичності є інтерпретація національної історії, а для України - наукова інтерпретація вітчизняної історії ще й у широкому європейському, всесвітньоісторичному контексті, що сприятиме обґрунтуванню європейського вибору України й формуванню європейської ідентичності українців, необхідної для його реалізації. Адже саме минуле дає можливість не лише з'ясувати, ким були наші предки, а й зрозуміти, як і чим вони жили, що їх турбувало, як вони спілкувалися і взаємодіяли із зарубіжним світом, насамперед із сусідніми народами. Яскраве і складне минуле одного з найбільших європейських народів – українського – переконливо свідчить про те, що воно – нерозривна складова загальноєвропейського цивілізаційного поступу. Землі України історично та географічно завжди були в Європі, хоча не завжди відповідали формальним критеріям.

У драматичні для Європи періоди історії предки українців ціною величезних втрат боронили народи континенту від згубних навал кочовиків зі сходу. Київська Русь, як відомо, входила до кола великих європейських держав раннього Середньовіччя поряд із імперією Карла Великого, відіграла важливу роль у міжнародних відносинах в Європі, як згодом і її наступник – Галицько-Волинське князівство/королівство. А звернення до нашого спільного з поляками та литовцями минулого передусім дає підстави згадати про нашу спільну державність - Велике князівство Литовське, а потім і про Річ Посполиту, про переможні битви литовських, польських і руських лицарів на Синіх Водах (1362) і під Грюнвальдом (1410), які вплинули на подальший перебіг європейської історії. У цей час були всі підстави вести мову про спільну східноєвропейську ідентичність українців, поляків, литовців і до певної міри білорусів.

На початку XVII століття, коли загострилася суперечка між Річчю Посполитою та Московським царством, козаки Сагайдачного ходили разом із польським військом на Москву. Українські козаки стали майже такими ж відомими в Європі найманими ландскнехтами, як і їхні швейцарські колеги-гвардійці.

Особливе місце в європейській історії займає національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького, або Українська національна революція середини XVII ст., яка стала для українців фундаментом модерної національної ідентичності. Титанічна діяльність гетьмана Хмельницького, в тому числі дипломатична, дала можливість створити Українську козацьку державу саме в ті часи, коли у Європі формувалися національні держави. Однак така радикальна геополі-

літична трансформація Східної Європи порушила регіональний баланс сил. Могутні сусіди втрутилися в український державотворчий процес. На українських землях запанувала Руїна, говорячи словами Тараса Шевченка, коли ми «самі себе звоювали». В середині XVII ст. Україна була поділена по Дніпру між Річчю Посполитою та Московським царством. Так одна з найбільших європейських націй – українці – були волею історії та низки війн поділені між різними державними організаціями, і на тривалий час розділена на сфери впливу Україна стала заручницею нового балансу сил у Європі.

Європейська доба Просвітництва була однією з найскладніших для української історії. Різні українські землі опинилися у складі імперій, які конкурували одна з одною за домінування у східноєвропейському регіоні. XVIII століття стало часом закріплення соціокультурного розколу між українцями різних територіальних утворень. Гегемонами Східної Європи стали Російська та Австрійська імперії, а також Пруссія. Українці стали пасинками в цих імперських утвореннях нового часу.

Певні сподівання на кращі зміни можна було пов'язувати із гаслами Великої французької революції: свободою, рівністю, братерством. Ці ідеї намагалися поширювати Європою солдати Наполеона. Однак його кінцева поразка та рішення Віденського конгресу 1815 р. створили «концерт» європейських держав, але без незалежних східноєвропейських держав. Можна сказати, що з цього часу у Західній Європі стверджується думка про поглиблення відмінностей між двома частинами європейського континенту. Східна Європа відставала в процесі модерного державотворення.

«Весна народів» 1848 р. лише посприяла появі людей розумової праці, які закладали фундамент великих будов національних держав. Нові національні державні утворення, які вступили між собою у жорстку конкуренцію за ринки збуту та колоніальні володіння, неухильно вели Європу та світ до глобальної війни. На обрії з'явилося одне з найтрагічніших в історії XX століття, коли Європа на власному важкому досвіді переконалася, що міждержавна єдність є питанням миру і процвітання. Але лише після Першої світової війни роздуми вчених були спрямовані на просування в суспільну свідомість ідеї примирення заради цивілізаційної єдності Європи. Ці демократичні й гуманістичні ідеї набули подальшого розвитку після завершення Другої світової війни, і не в останню чергу через активну участь у ній українців. Врешті-решт, 70-річне перебування України в складі радянської імперії негативно вплинуло на розвиток національної, не говорячи вже про європейську, ідентичність українців.

Водночас упродовж складної багатоголової історії українці накопичили значний досвід спілкування й взаємодії з різними народами і країнами Європи, що є важливим фундаментом формування європейської ідентичності на сучасному етапі розвитку незалежної України. Наприклад, за наслідками Першої світової війни західноукраїнські землі з понад 12 млн населення опинилися у складі наці-

ональних держав – Польщі, Румунії і Чехословаччини, що, з одного боку, наклало значний відбиток на подальший політичний і національно-культурний розвиток українського етносу в Галичині, на Волині, Буковині та Закарпатті (8 млн осіб), а з іншого – українці і т. зв. українська проблема були важливим чинником державотворення й внутрішньополітичного життя цих європейських країн протягом усього міжвоєнного періоду.

Отже, з урахуванням історичного розвитку українського народу в самому центрі Європи, саме європейські студії, на моє переконання, стають важливим засобом вивчення й популяризації серед українського суспільства не лише нашої спільної європейської історії, але і європейського напрямку розвитку України й подолання системної кризи цивілізаційної самоідентифікації українського суспільства. Зокрема, особливої актуальності для української історичної науки набуває сьогодні обґрунтування європейського вибору України як безальтернативного в контексті національних інтересів українців, що передбачає вивчення історичних, суспільно-політичних, культурних та дипломатичних взаємин України з країнами Європи, практики її участі в європейському інтеграційному процесі, проблем формування іміджу України у світі, насамперед у країнах-членах Європейського Союзу, а також системний аналіз і прогнозування українсько-європейських взаємин. Європейська ідентичність України вибудовується й через інтеграцію її історії до історії Європи.

Втілення в життя цих стратегічно важливих для України й національної безпеки завдань вимагає координації зусиль істориків академічних установ і закладів вищої освіти. Одним із вагомих результатів такої творчої співпраці стало видання Інститутом історії України НАН України, де сформована й діє наукова школа «Української історичної європеїстики», ґрунтовної монографії «Україна в історії Європи ХІХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси» [5]. У ній на широкій і маловідомій джерельній базі досліджуються європейські культурно-цивілізаційні рецепції України у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть, зокрема участь України в розвитку міжслов'янських зв'язків у контексті національно-культурного відродження слов'янських народів, внесок університетів Наддніпрянської України в науково-освітню співпрацю в Європі та роль національних меншин у європеїзації України. Розглядаються також проблеми національного державотворення в Центрально-Східній Європі після завершення Першої світової війни, зокрема й на українських землях, український чинник у політиці Німеччини та Австро-Угорщини в контексті соборності України, боротьба за визнання незалежності України засобами дипломатії під час Української революції 1917-1921 рр., роль міжвоєнної української еміграції в Європі в актуалізації українського питання й розвитку міжнародних зв'язків України, відносини Української СРР з європейськими державами в міжвоєнний період, український чинник напередодні і в роки Другої світової війни та участь УРСР у міжнародній співпраці соціалістичних країн Центрально-Східної Європи в повоєнні часи. Нарешті, особлива

увага в монографії приділена участі незалежної України в європейському інтеграційному процесі, проблемам єдності внутрішньої і зовнішньої політики України в умовах глобалізації та європейської інтеграції, процесу інтеграції України в європейські культурний (ЮНЕСКО), міжнародно-правовий (Рада Європи) та політико-економічний (ЄС) простори.

Європейська проблематика є пріоритетною також на сторінках міжвідомчого збірника наукових праць «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки», який теж видається Інститутом історії України НАН України з 1991 р. (на сьогодні вийшло 30 його випусків). Не менш значний внесок у розвиток європейських студій вносять історики закладів вищої освіти України. Наприклад, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка видає періодичний збірник наукових праць «Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи», Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка – міжнародний збірник наукових праць «Україна-Європа-Світ», Київський національний університет імені Тараса Шевченка – електронний журнал «Європейські історичні студії» та ін.

Вагомим є внесок у розвиток європейських студій також Ужгородського національного університету, який водночас є флагманом в Україні щодо розвитку міжнародних культурно-освітніх і наукових зв'язків: він співпрацює зі 125 закордонними партнерами, і лише в минулому 2021 р. ним укладено 14 нових міжнародних білатеральних угод про співробітництво [6]. І це не є чимось випадковим, а цілком закономірним, історично обумовленим явищем. Адже Закарпаття - це регіон у центрі Європи з багатою і складною історією та інтенсивними міжнародними зв'язками. Водночас Закарпаття - це західні ворота України, її безпосередній кордон із країнами-членами Європейського Союзу і НАТО. Ці фактори об'єктивно залишають УжНУ, зокрема його факультет історії та міжнародних відносин, у епіцентрі вітчизняної історичної освіти і науки. Але констатація цього факту також означає, що навчально-освітній та науковий процеси на факультеті мають повністю відповідати усій складності завдань, які життя поставило на порядок денний перед Україною і Закарпаттям у процесі реалізації стратегічного євроінтеграційного курсу нашої держави. Адже в умовах російської агресії проти України, в ситуації, коли Європейський Союз переживає найбільшу за свою історію кризу, і в країнах-членах ЄС посилюються популістські й євроскептичні настрої, Закарпаття також опиняється у фокусі уваги конкурентів і відвертих ворогів України в міжнародних відносинах. Наша місія - спираючись на історичний досвід, продовжити тримати руку на пульсі надзвичайно складних суспільно-політичних процесів в Україні, Європі і світі.

Але і в Ужгородському національному університеті є, на наш погляд, чимало невикористаних резервів. Візьмемо, наприклад, найстаріший, колишній історичний, а нині – факультет історії та міжнародних відносин УжНУ, з яким я тривалий

час підтримую творчі зв'язки. Йдеться про необхідність зміцнення й підвищення кваліфікації професорсько-викладацького потенціалу факультету, розширення й осучаснення фахової спеціалізації (створення нових навчальних програм, кафедр та інших навчально-наукових підрозділів), підвищення якості сучасного інформаційного наповнення навчально-освітнього процесу, а також покращення іміджу і привабливості факультету для абітурієнтів та підвищення практичної віддачі й корисності наших випускників для Української держави. Зважаючи на це, необхідно удосконалювати освітні програми підготовки магістрів і бакалаврів із проблем історії України, історії Закарпаття, всесвітньої історії і міжнародних відносин. Історично Закарпаття завжди було на перехресті різних впливів європейської історії. Взаємозв'язки української національної історії та історії народів Європи залишаються важливим напрямом навчального процесу, включно з історією Стародавнього світу, Середніх віків та раннього нового, нового і новітнього часу. В процесі навчання студенти мають усвідомити історичний досвід світової цивілізації та навколишнього світу, бачення реального місця України в ньому в минулому й сьогодні, адже історія українського народу й України – нерозривна складова загальноєвропейського та всесвітнього цивілізаційного процесу. Мало того, зовнішні фактори, зокрема знакові події і переломні етапи всесвітньої історії та міжнародних відносин, завжди здійснювали суттєвий вплив на історичну долю українського народу.

Потребуємо постійного удосконалення компетентності студентів з порівняльного аналізу історії України і країн-членів Європейського Союзу, урегулювання міжнародних, міжнаціональних й міжконфесійних конфліктів на континенті, актуальних проблем дослідження історії дипломатії, зовнішньої політики та внутрішньої політики країн Західної Європи, Америки та особливо західних сусідів Закарпаття – Польщі, Словаччини, Угорщини і Румунії. Важливими стають практичні навички з проведення компаративних європейських студій, дослідження європейської та євроатлантичної інтеграції, транскордонної співпраці держав Карпатського регіону, діяльності універсальних і регіональних міжнародних організацій як форми багатостороннього співробітництва, колективної безпеки й оборони. Студенти повинні вміти самостійно здійснювати аналіз актуальних проблем міжнародного життя, вільно орієнтуватися в теорії та практиці міжнародних відносин, визначати найактуальніші проблеми світової, регіональної та міжнародної політики, а також кваліфіковано оцінювати діяльність законодавчої та виконавчої влади України, спрямовану на розбудову незалежної, правової та демократичної України, захист національних інтересів на міжнародній арені.

Особлива увага має бути приділена мовній підготовці майбутніх істориків і міжнародників. Тому, крім загальновизнаних європейських мов, мусимо зосередитись на вивченні мов наших сусідів - польської, угорської, чеської, словацької, румунської. Поглиблене вивчення цих мов у перспективі має сприяти отриманню випускниками нашого факультету додаткового сертифікату-«референт-перекла-

дач» із відповідної мови наших центральноєвропейських сусідів. Важливими для Закарпаття, як і усієї України, залишаються питання міжнародних студій, удосконалення суспільних комунікацій, дослідження досвіду міжнародного бізнесу й менеджменту, полікультурної освіти та перекладу.

Підвищення конкурентоспроможності факультету історії та міжнародних відносин має сприяти залученню до навчання на ньому не лише вітчизняних, а й іноземних студентів. Йдеться про удосконалення програм навчання в рамках Болонського процесу та подальшу інтеграцію освіти та наукової діяльності на факультеті до сучасних вимог, які життя висуває до соціогуманітарних дисциплін. Не менш важливим і перспективним є залучення для читання відкритих лекцій, окремих спецкурсів зарубіжних науковців і викладачів, зокрема із сусідніх країн, а також провідних учених із Києва та інших вишів України, що, водночас, сприятиме обміну досвідом навчально-педагогічної роботи.

Окремий напрям вишівської роботи – наукова діяльність. Йдеться про розробку актуальних науково-дослідницьких тем кафедрами факультету, залучення до їх виконання молодих науковців, здібної до наукової праці студентської молоді тощо. Мабуть треба запровадити практику конкурсного вибору студентами актуальних тем бакалаврських і магістерських робіт, підвищити вимогливість при їх затвердженні кафедрами й наукову об'єктивність при їх оцінюванні під час захисту. Існує потреба також у підвищенні вимогливості під час прийому до аспірантури і призначення наукових керівників для молодих науковців. Настав час відродити в повному обсязі на факультеті наукові школи богемістів, словакістів, гунгарологів, славістів тощо.

Показником ефективності наукової діяльності університету/факультету є, безумовно, фахові періодичні наукові видання. Тому обов'язком деканату і вченої ради факультету вважаю всебічну підтримку періодичних видань – «Наукового вісника Ужгородського університету. Серія: Історія», збірника наукових праць «Геополітика України: історія і сучасність», «Історичного часопису з богемістики і словакістики», який, до речі, з 2016 р. став також друкованим органом Комісії істориків України і Словаччини. Редколегіям цих видань треба подумати про їх приведення до нових, у т. ч. міжнародних вимог, відійти від переважання в них вузької регіональної карпатознавчої тематики і сміливіше друкувати наукові розвідки з більш глобальних проблем історії, зокрема європейської, і міжнародних відносин, більш принципово й науково критично підходити до підбору авторів і формування змісту окремих видань, фахового рецензування статей.

Нарешті, підвищенню ефективності наукової діяльності факультету історії та міжнародних відносин УжНУ сприятимуть також подальший розвиток співробітництва з академічними установами й закладами вищої освіти України та поглиблення міжнародної співпраці, зокрема із спорідненими навчальними закладами й науковими установами сусідніх країн. У 2015 р., наприклад, під час

святкування 70-річчя УжНУ, був підписаний Договір про співробітництво між Інститутом історії України НАН України і Ужгородським національним університетом, який охоплює усі сфери науково-дослідної, навчально-методичної, організаційної, культурної і виховної діяльності з метою сприяння розвитку вищої освіти і науки в УжНУ. І вже у 2016 р. Інститутом історії України спільно з історичним факультетом УжНУ було проведено в Ужгороді міжнародну наукову конференцію на тему «Україна і Словаччина напередодні Другої світової війни» та засідання Комісії істориків України і Словаччини, у 2019 р. спільно з Ужгородським національним університетом – міжнародну наукову конференцію «Карпатська Україна – незалежна держава» в Ужгороді, а у квітні 2021 р. - міжнародну наукову онлайн-конференцію «Актуальні проблеми історії та міжнародних відносин», учасниками якої були близько 100 істориків із різних регіонів України та зарубіжних держав. Регулярними стали міжнародні наукові конференції, що проводяться УжНУ спільно з істориками Румунії, підтвердженням чого є і наша конференція. Подібну практику треба продовжувати.

Ці та інші завдання, що стоять сьогодні перед нами, можна означити одним терміном – «європейська модернізація» факультетів та Ужгородського національного університету загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь). К.: НАН України, 2015. С. 38, 215.
2. Ідею вступу до ЄС підтримують 64% українців, до НАТО – 54%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3300527-ideu-vstupu-do-es-pidtrimuut-64-ukrainciv-do-nato-54.html>
3. Загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (1 березня 2022). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_1_marta_2022.html
4. Указ Президента України № 53/2022 від 14 лютого 2022 р. «Про невідкладні заходи щодо консолідації українського суспільства». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/532022-41357>
5. Україна в історії Європи XIX – початку XXI ст.: історичні нариси / за ред. чл.-кор. НАН України С.В. Віднянського. К.: Інститут історії України НАН України, 2020. 814 с.
6. УжНУ співпрацює зі 125 закордонними партнерами, а у 2021 році укладено 14 нових міжнародних білатеральних угод. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/uzhnu-spivpratsyuyezhi-125-zakordonnimi-partnerami-.htm>

REFERENCES

1. Polityka intehratsiyi ukrayins'koho suspil'stva v konteksti vyklykiv ta zahroz podiy na Donbasi [The policy of integration of Ukrainian society in the context of challenges and threats of events in Donbass]. Kyiv: NAN Ukrayiny - Kyiv NAS of Ukraine, 38, 215 [in Ukrainian].
2. Ideyu vstupu do YES pidtrymuuyut' 64% ukrayintsiv, do NATO – 54% [The idea of joining the EU is supported by 64% of Ukrainians, 54% by NATO]. *ukrinform.ua*. Retrieved from <https://>

www.ukrinform.ua/rubric-society/3300527-ideu-vstupu-do-es-pidtrimuut-64-ukrainciv-do-na-to-54.html [in Ukrainian].

3. Zahal'nonatsional'ne opytuvannya: Ukrayina v umovakh viyny (1 bereznia 2022) [Nationwide poll: Ukraine during the war (March 1, 2022)]. *ratinggroup.ua*. Retrieved from https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyy_opros_ukraina_v_uslovnyah_voyny_1_marta_2022.html [in Ukrainian].
4. Ukaz Prezydenta Ukrayiny № 53/2022 vid 14 lyutoho 2022 r. «Pro nevidkladni zakhody shchodo konsolidatsiyi ukrayins'koho suspil'stva» [Decree of the President of Ukraine № 53/2022 of February 14, 2022 “On urgent measures to consolidate Ukrainian society.”]. *president.gov.ua* Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/532022-41357> [in Ukrainian].
5. Vidnyans'kyi, S.V.(2020). Ukrayina v istoriyi Yevropy KHIKH – pochatku KHKHI st.: istorychni narysy [Ukraine in the history of Europe of the XIX - early XXI centuries: historical essays]. *Kyiv: Instytut istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny – Kyiv: Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine, 814* [in Ukrainian].
6. UzhNU spivpratsyuye zi 125 zakordonnyimi partnerami, a u 2021 rotsi ukladeno 14 novykh mizhnarodnykh bilateral'nykh uhod [Uzhhorod National University cooperates with 125 foreign partners, and in 2021 14 new international bilateral agreements have been concluded]. *www.uzhnu.edu.ua* Retrieved from <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/uzhnu-spivpratsyuye-zi-125-zakordonnyimi-partnerami-.htm> [in Ukrainian].